

o. dr hab. Michał Legan
Katedra Teologii Mediów
Wydział Nauk Społecznych
Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

Recenzja rozprawy doktorskiej księdza magistra Marka Weresy
pt. MODEL KOMUNIKACJI DIECEZJI
W MEDIACH SPOŁECZNOŚCIOWYCH
napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. Moniki Przybysz

1. Podstawa opracowania recenzji

Podstawą opracowania recenzji jest pismo Dziekana Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, ks. prof. dra hab. Piotra Tomasika, w sprawie powierzenia mi obowiązków recenzenta rozprawy doktorskiej ks. mgra Marka Waresy.

2. Ocena wyboru tematu pracy, celu i hipotez badawczych

Autor dysertacji bardzo jasno definiuje wybór przedmiotu swoich badań w sposób następujący: „Celem rozprawy doktorskiej jest zbadanie stanu komunikacji Kościoła instytucjonalnego w Polsce w serwisie społecznościowym Twitter, a ponadto zbudowanie modelu komunikacji Kościoła instytucjonalnego na przykładzie tego serwisu. Model ten może być wykorzystany do komunikacji także na innych platformach społecznościowych, po uwzględnieniu ich specyfiki, funkcji i funkcjonalności. W pracy znajdują się wskazania dotyczące komunikacji w internecie, które płyną z bogatego nauczania teologicznego oraz teorii komunikacji czy kreowania wizerunku. W dysertacji naukowej zostały zaprezentowane wytyczne dla prowadzenia oficjalnych kont diecezji w mediach społecznościowych”.

Jest to fascynujące zagadnienie z pogranicza wielu dziedzin: teologii, medioznawstwa, socjologii i innych. Należy pogratulować zarówno Autorowi dysertacji jak i Pani Promotor naukowej odwagi oraz badawczego spojrzenia na problem, popartego zdolnościami analitycznymi. Media stanowią dziś przedmiot ważnej refleksji eklesjalnej, co praca księdza Marka Waresy udowadnia. Tym bardziej, że polityka informacyjna Kościoła katolickiego w Polsce jest tematem stosunkowo nowym, wciąż odkrywającym, rozwijającym i podejmowanym

przez wielu teologów, socjologów oraz medioznawców. Nagły rozwój mediów społecznościowych skutkuje także tym, że dla Kościoła w Polsce nie ma wypracowanego modelu komunikacji w mediach społecznościowych. Nie ma również konkretnych wskazań dotyczących obecności przedstawicieli Kościoła instytucjonalnego w sieci internetowej i form jego komunikacji. Autor dysertacji zauważa słusznie, iż dokument Konferencji Episkopatu Polski „Normy dotyczące występowania duchownych w audycjach radiowych i telewizyjnych” pochodzi z roku 2005 i jest nieaktualny odnośnie do przestrzeni mediów społecznościowych. Tym bardziej potrzebny jest namysł naukowy i duszpasterska troska, które to dostrzec można w prezentowanej pracy.

Należy więc skonkludować, iż problem został w dysertacji ks. Marka Waresy skonstruowany właściwie, cel określony klarownie a hipoteza badawcza postawiona poprawnie. Na uznanie zasługuje przede wszystkim wybór Twittera – być może najpopularniejszej i najważniejszej aktualnie platformy wymiany myśli i informacji – jako obiektu badań modeli komunikacji internetowej polskich diecezji. Bardzo słusznie i odkrywczco zauważa Autor dysertacji, iż „Twitter ma cechy eklezjalne” (s. 10) przez swoją 1) powszechność, 2) równość użytkowników oraz 3) zdolność do wymiany uczuć i myśli. Mam nadzieję, że ks. Marek Waresa będzie tę myśl pogłębiał i kontynuował w kolejnych pracach naukowych.

3. Ocena poprawności struktury rozprawy oraz jej zawartości merytorycznej

Recenzowana rozprawa doktorska liczy wraz z tabelami 376 stron a łącznie z bibliografią aż 406 stron. Jest to zatem opracowanie niezwykle pracochłonne, bardzo obfite co do objętości, w stosunku do wagi poruszanych problemów, ale o jego ocenie w mojej opinii przesądzą przede wszystkim: struktura i zawartość merytoryczna, prowadzony wywód oraz strona formalna poszczególnych rozdziałów. Strukturę rozprawy doktorskiej uznać trzeba za bardzo poprawną. Jest ona metodycznie jasna.

We *Wstępie* Doktorant przedstawia w sposób bardzo przejrzysty uzasadnienie podjęcia tematu rozprawy, cel główny, cele szczegółowe, zakres merytoryczny (podmiot i przedmiot badawczy), charakterystykę materiałów i źródeł badawczych, metodykę badań i zawartości poszczególnych rozdziałów. Następnie przeprowadza czytelnika przez swój wywód, podejmując w kolejnych rozdziałach próbę analitycznego opisu, zakończoną sprawnym i przejrzystym podsumowaniem.

Pierwszy rozdział, oparty na takich źródłach jak Pismo święte i Magisterium Kościoła, prezentuje historycznie i chronologicznie stanowisko eklesjalne w kwestii komunikacji prawd wiary, oraz – w końcowej części tekstu - udziela odpowiedzi na pytanie o to, jakie funkcje powinna spełniać obecność Kościoła w mediach społecznościowych. Jest to rozważanie z zakresu teologii mediów. Podziwiać trzeba fakt, iż rozdział pierwszy (jednocześnie obfity, wyczerpujący i syntetyczny) to bardzo sprawne biblijne i historyczno-krytyczne kompendium wiedzy o roli mediów w nauczaniu Kościoła. Łatwo wyobrazić sobie, iż jest ów rozdział pierwszą częścią podręcznika do wiedzy o mediach dla studentów teologii.

Drugi rozdział skupia się na charakterystyce i analizie Twittera jako kanału komunikacji społecznej. Od przedstawienia pojęcia „nowych nowych mediów”, poprzez genezę i historię Twittera, charakterystykę jego użytkowników, aż do opisu użyteczności tego medium w dziele ewangelizacji.

W *Rozdziale trzecim* Autor przedstawił w sposób przejrzysty i metodyczny założenia rozprawy doktorskiej, obejmujące: cel, przedmiot badań, wykorzystane metody w dysertacji naukowej. Każda z metod badawczych została również opisana na podstawie dostępnej literatury. Wskazał także na szczegółowy przedmiot badania oraz plan owego badania. Wyjaśnia, iż szczegółowy przedmiot badania obejmuje komunikację prowadzoną przez Kościoły diecezjalne w Polsce za pośrednictwem serwisu Twitter. Przedmiotem badania w pracy doktorskiej jest komunikacja prowadzona przez diecezje za pośrednictwem mediów społecznościowych. Badanie w pracy doktorskiej objęło analizę treści publikowanych na kontach diecezji na Twitterze i okres sześciu miesięcy od października 2020 r. do marca 2021 r. Na zebrany – niezwykle bogaty - materiał składają się publikowane tweety wraz z komentarzami, a także udostępnienia na profilach diecezji.

Rozdział czwarty to analiza treści publikowanych przez konta diecezjalne na Twitterze, co do metodologii oparta na opracowaniu ks. prof. Józefa Klocha „Kościoł w Polsce wobec Web 2.0” i wzbogacona o dodatkową kategorię „Informowanie”. Materiał badawczy obejmuje okres sześciu miesięcy: od października 2020 r. do marca 2021 r. Analizie zostały poddane wpisy na oficjalnych profilach diecezji w Polsce w serwisie społecznościowym Twitter.

W *Rozdziale piątym* opublikowane zostały – niemalże bez komentarza – wyniki ankiety internetowej, którą uznać trzeba za dobrze skonstruowaną, wyczerpującą zagadnienie i naukowo inspirującą. Tu pozostaje zachęcić Autora do podjęcia w kolejnych tekstach naukowych wyzwania i odważnego konstruowania wniosków własnych, szczególnie że

przeprowadzona przez niego ankieta dostarcza bardzo dużo materiału badawczego, otwiera bardzo wiele istotnych pytań i inspirowanie do wyciągania daleko idących wniosków. Wystarczy za przykład podać tabele 165, 167 i 175. Pokazują one, iż obserwatorzy diecezjalnych kont twitterowych poszukują w równym stopniu informacji z życia Kościoła i ewangelizacji (z delikatną procentową przewagą informacji). Rodzi się więc pytanie, skąd taki stan rzeczy, szczególnie w konfrontacji z tabelą 183, pokazującą iż właśnie tych dwóch odpowiedzi udzielają najczęściej respondenci wierzący i praktykujący regularnie. Może media katolickie przyzwyczały wiernych, iż spodziewać się można po nich częściej bieżących informacji i sprawozdawczości, niż Dobrej Nowiny? Jeszcze raz zachęcam doktoranta do podjęcia takiej refleksji, skoro zgromadził tak bogaty materiał badawczy.

W *Rozdziale szóstym* zawarte zostały postulaty i propozycje dla komunikacji diecezji w mediach społecznościowych. Spojrzenie na tematykę przez pryzmat funkcji Kościoła, które opisują jego zbawczą misję w trzech, przynależących do siebie i komplementarnych wymiarach (prorockim, kapłańskim i królewskim) uważam za bezsporną wartość tej części dysertacji.

Pracę zamykają konkluzje o charakterze ogólnym (*Zakończenie*), tabele aktywności kont diecezjalnych na Twitterze i obszerna bibliografia.

Ocena poprawności struktury rozprawy i jej merytorycznej zawartości w świetle powyższych uwag jest pozytywna.

4. Uwagi merytoryczne do treści rozprawy

a. Uwagi ogólne:

Dysertacja doktorska skonstruowana została w sposób przejrzysty. Czytelnik – szczególnie gdy jest obserwatorem i uczestnikiem aktywności informacyjnej oraz ewangelizacyjnej Kościoła w Polsce – odnajdzie w dysertacji ważną i metodycznie przeprowadzoną analizę.

b. Uwagi szczegółowe:

Mam trzy uwagi szczegółowe do oceny części merytorycznej:

- I. W rozprawie doktorskiej Autor ma pełne prawo oceniać, komentować i poddawać konstruktywnej krytyce opinie cytowanych przez siebie naukowców. Jest to pożądane, gdyż dowodzi samodzielności myślenia i pasji twórczej kandydata do

doktoratu. Ksiądz doktorant unika takich sytuacji, stawiając siebie w roli sprawozdawcy, relacjonującego (należy przyznać: bardzo sprawnie) zastany stan wiedzy. Odważna refleksja pojawia się w dysertacji oszczędnie. Zachęcam do refleksji krytycznej. Chłodne relacjonowanie stanu wiedzy to pierwszy krok na drodze ku zaproponowaniu twórczego wkładu, którego odrobinę - w tej analitycznej, lecz mało krytycznej pracy - brakuje.

- II. Pierwsze zdanie dysertacji ma znaczenie symboliczne, często jest bowiem przedstawieniem stanowiska Autora wobec poruszanych treści. W praktyce urzędu nauczycielskiego Kościoła pierwsze dwa słowa dokumentu stają się nawet jego tytułem. Dlatego też uwagę moją zwróciła kolejność, w jakiej ksiądz doktorant – w pierwszym właśnie zdaniu swojej pracy - opisuje rolę mediów w dzisiejszym świecie. Wpierw wymienia bowiem ukazywanie życia Kościoła, w drugiej kolejności zaś pomoc w odkrywaniu osoby Jezusa Chrystusa. Sugerowałbym odwrócenie tej kolejności, już chociażby ze względu na wierność Benedyktowi XVI, cytowanemu w zdaniu drugim i trzecim: „Także w świecie cyfrowym trzeba ukazać, że pełna miłości Boża troska o nas w Chrystusie to nie przeszłość ani też uczona teoria, lecz bardzo konkretna i aktualna rzeczywistość. Duszpasterstwo w świecie cyfrowym musi umieć pokazać ludziom naszych czasów i zagubionej współczesnej ludzkości, że «Bóg jest blisko, że w Chrystusie nawzajem do siebie należymy»” (Orędzie na 44. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu, 2010). Ksiądz doktorant bardzo szybko poprawia swój niewielki błąd, rozwijając myśl w kierunku ewangelizacji bardziej niż informacji. To cieszy i dobrze nastraja do odbioru dalszej części pracy.
- III. Podsumowania rozdziałów jak i pracy w całości wydają się być zachowawcze, surowe, zbyt zwięzłe, nie dające odpowiedzi na fundamentalne pytanie: czy diecezje polskie realizują w swojej działalności na Twitterze postulatory wyrażone w dokumentach Kościoła. Badanie aktywności diecezji na najważniejszym portalu wymiany myśli w internecie wskazuje, iż ich pierwszoplanowym staraniem jest informowanie o działalności charytatywnej danej diecezji i na przekazywaniu informacji o aktywności biskupów, struktur i duszpasterstw, zaś przekaz biblijny i kerygmaticzny nie stanowi priorytetu. Zabrakło tutaj refleksji nad takim stanem rzeczy.

Ostateczna ocena merytorycznej zawartości pracy w świetle powyższych uwag jest pozytywna.

5. Ocena wykorzystanych materiałów źródłowych

Bibliografia rozprawy jest bardzo obszerna i wyczerpująca.

6. Ocena strony formalnej rozprawy

a. Uwagi ogólne:

Formalny aspekt pracy ks. mgra Marka Waresy uznać trzeba za więcej niż poprawny – poza niezwykle drobnymi potknięciami interpunkcyjnymi i edytorskimi, strona formalna pracy, a szczególnie jej konstrukcja oraz język, jakim została napisana, są bardzo dobre. Należy to podkreślić tym bardziej, iż panowanie nad tak różnorodnym i wielowątkowym tekstem jest często trudne; Autorowi dysertacji udało się to niemalże bez zarzutu.

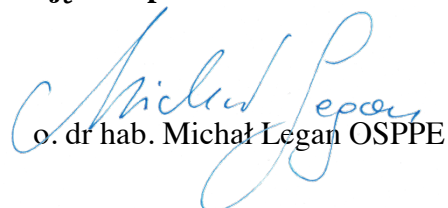
b. Uwagi szczegółowe:

Potknięcia formalne są w dysertacji ks. mgra Marka Waresy rzadkie i nie nazbyt istotne.

6. Syntetyczna ocena rozprawy i konkluzja końcowa

Art. 13 ust. 1 *Ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki* (Dz. U. z 2016 r., poz. 882, 1311) brzmi: „Rozprawa doktorska (...) powinna stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego lub oryginalne dokonanie artystyczne oraz wykazywać ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w danej dyscyplinie naukowej lub artystycznej oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej lub artystycznej”. Rozprawa doktorska ks. mgra Marka Waresy potwierdza nabycie przez Kandydata umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej, co zostało powyżej udowodnione.

Stwierdzam tym samym, że rozprawa księdza magistra Marka Waresy spełnia warunki ustawowe stawiane pracom doktorskim i wnioskuję o dopuszczenie Autora do dalszego toku przewodu doktorskiego.

o. dr hab. Michał Legan OSPPE

Kierownik Katedry Teologii Mediów UPJPII w Krakowie